ZANE DAUDZIŅA

BĒRNUDIENAS KOMUNĀLIJĀ

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 1 15/07/2024 10:26

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 2 15/07/2024 10:26

ZANE DAUDZIŅA

BĒRNUDIENAS KOMUNĀLIJĀ

ZVAIGZNE ABC

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 3 15/07/2024 10:26

821.174-9
Da 835

Grāmatas un grāmatas vāka noformējumā izmantoti
autores zīmējumi.

Vitas Lēnertes grāmatas un vāka dizains

Tekstā sastopamo krievu valodas vārdu
un frāžu tulkojumu sk. grāmatas beigās.

Zane Daudziņa
BĒRNUDIENAS KOMUNĀLIJĀ

Apgāda vadītāja **Vija Kilbloka**
Projekta vadītāja un redaktore *Bārbala Simsone*
Korektore *Zinta Stikute*
Mākslinieciskā redaktore *Vita Lēnerte*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4507.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs.
Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana
ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu
ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Zane Daudziņa, 2024
© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2024
ISBN 978-9934-32-687-5

Ievads

Mīļo lasītāj! Iedomājies sevi nākam uz manu māju pa Sarkanarmijas ielu. Kur tāda atrodas? Par laimi, vairs nekur citur kā vien padzīvojušu ļaužu aizplīvurotajās atmiņās. Ja nāksi ciemos, tev jāatstāj mājās rozā brilles, jānotrauc priekšstatu putekļi, kārtu pa kārtai jānoloba nost dažnedažādu aizspriedumu uzslāņojumi un jāļauj sev ar iedomu acīm vērties pagājībā, kas vairs nekad nenāks.

Vai zini 1. pilsētas slimnīcu? Tad tu atpazīsi arī Sarkanarmijas ielu, kas stiepjas gara un bruģēta gar nomelnējušiem ķieģeļiem būvēto slimnīcu. Ne veloceliņa, ne asfalta, vien grabošs 10. trolejbuss, kura vadi atrodas vienā līmenī ar manu vecāku guļamistabas logu.

Ja tu, braucot ar vilcienu no Dārziņiem, negribi spaidīties daudzgalvainā Centrālās stacijas padomjļaužu pūlī un ostīt eļļainu belašu smārdu, kāp laukā jau Vagonu parkā!

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 5 15/07/2024 10:26

Izmet mazu līkumu ap Matīsa kapiem, šķērso dzelzceļa sliedes, un iepretī veclaicīgajam ūdenstornim tu atradīsi 10. trolejbusa pieturu; kāp iekšā un kraties tik šurp!

Neaizmirsti skārda biļešu aparātā iemest divas un vēlreiz divas kapeikas, parauj kloķi, un dzelzs naudas kaste pa nelielu spraudziņu tev izsviedīs sīku kā pastmarka biļetīti. Uz gaišbrūna dermatīna sēdekļiem būs sakņupuši dažu pelēcīgi tērptu tantiņu stāvi. Vienai tīkliņā kapu grābeklis, citai – piena pudele un kāds ābols. Tikai lakatiņi vien priecīgi – gluži kā no senlaiku Ābrama vai Joskes pirkti par pāra kapeikām.

Trolejbuss iepriekš piestāj galapunktā, tāpēc braucēju nav daudz un sēdvietu, kā likums, tu dabūsi. Nebēdā, ja brauciena laikā trolejbuss ik pa laikam strauji salecas! Pa grambaino bruģi braukdams, tas allažiņ līgojas un raustās. Tad visu vagonu pieklepo biļešu aparāta kapeiku troksnis. Skaņa dažbrīd ir žvadzoša, citkārt skaļi sēcoša un visus citus trokšņus nomācoša kā ielaista bronhīta slimnieka nevaldāmi atklepojošais kāss. Kādas desmit minūtes vari netraucēti pētīt pasažieru raižpilnās sejas, garām slīdošo Revolūcijas ielas noputējušo jūgenda godību… Tikai neguli!

Tiklīdz trolejbuss šķērso Ļeņina ielu, rausies augšā – tā jau var pabraukt savam mērķim garām! Pie slimnīcas trolejbusa ermoņikveidīgās durvis atvērsies, tad nu žigli lec laukā! Pie slimnīcas vārtiem kāda manīga tantiņa bez milicijas atļaujas tirgo narcises. Ja laimēsies, tev sanāks ievilkt nāsīs arī maijpuķīšu aso smaku. Tās, tāpat kā agros pavasaros sniegpulkstenītes vai zilās vijolītes, blīvi nosie-

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 6 15/07/2024 10:26

tas ar baltu kokvilnas šūnamo diegu. Ja ņemsi pušķīti par 15 kapeikām, kātiņi tiks rūpīgi ietīti no "Rīgas Balss" noplēstā avīžpapīrā. Bet netērējies gan! Mans tētis mammītei vienmēr portfelī atved kādus dārza ziedus. Viņam patīk, ja istabās ir svētku sajūta. Turklāt puķes no pašu dārza tik debešķīgi smaržo!

Nekāda luksofora uz Sarkanarmijas un Andreja Upīša ielas stūra nebūs. Iela beidzas tieši pretī slimnīcas žogam. Gar sētu kuplo ceriņi, un aiz tiem nekas īpašs nav redzams. Pie slimnīcas vārtiem dirn un dūmu velk daži sanitāri. To kļošveida bikses zem baltajiem slimnīcas halātiem ir tik platas, ka es tās, pirmoreiz ieraugot, aiz smiekliem gandrīz apčurājos.

Tagad pacel acis uz augšu – tieši iepretī slimnīcas vārtiem, cieši blakus tumšajai asfaltkrāsas mājai, otrajā stāvā atrodas manu vecāku guļamistabas logs. Tam blakus dzīvo invalīde Zina. Visskaistākais un platākais logs ar puslokā izliektu augšdaļu pieder Naģai, bet pēdējais (no dzīvokļa iekšpuses raugoties, pirmais) ir profesora Anatolija Jakovļeviča Andruzska logs. Viņam nav ledusskapja, tāpēc pie āra palodzes ir piesiets tīkliņš ar produktiem, ja vien žurkas nav to izēdušas.

Pagaidi, vai nebrauc kāds rets auto, un nāc tik pāri! Ja līst lietus, skaties zem kājām, nepaslīdi, jo, kā saka – buliž-ņiks ir kovarnijs! Pirmās parādes durvis ir manējās. Iesaku jau laikus ievilkt svaiga gaisa malku un ar pirkstiem aizspiest degunu. Tagad skrien! Tev jātiek garām tumši zilajām pastkastītēm. Tikai neiekāp čuru peļķē pie lifta! Varbūt tev seko kāds bandīts? Nekavējies ne mirkli, uzskrien

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 7 15/07/2024 10:26

otrajā stāvā un zvani vienu reizi! Mūsu zvans atrodas labajā pusē. Tikai nesajauc ar Anatolija zvanu! Viņš nebūs priecīgs, ja iztraucēsi.

Un nu ekskursija var sākties.

Upīša iela 38–2

Mūsu ģimenes dzīvoklis atrodas vecā jūgendstila ēkā, kas celta 1912. gadā. Savulaik, kad māju būvēja, tā bija iecerēta kā turīgu ļaužu miteklis, kur katrai ģimenei īpašumā bija piecas līdz sešas istabas. Dzīvokļiem bija divas ieejas – viena saimniekiem, otra kalpotājiem. Katrā dzīvoklī blakus virtuvei atradās neliela istaba kalponei. Padomju laikā šādi ekskluzīvi mitekļi uzreiz pārtapa par komunālajiem dzīvokļiem.

Te būtu vietā paskaidrot, ka komunālais dzīvoklis ir tāds padomju varas iedibināts fenomens, kurā bez liekām ceremonijām, beidzoties Otrajam pasaules karam, pie plašo centra dzīvokļu īpašniekiem (ja vien tie jau nebija devušies bēgļu gaitās, deportēti uz Sibīriju kā "tautas ienaidnieki" vai nošauti), deklarēja un ievietoja citus iemītniekus, pārsvarā iebraucējus no "brālīgajām" republikām. Ikvienam padomju cilvēkam manā bērnībā oficiāli

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 9 15/07/2024 10:26

pienācās tikai nepilni desmit kvadrātmetri dzīvojamās platības. Reizēm šādos dzīvokļos mitinājās pa veselai ģimenei katrā istabā. Visi dažādo tautību, atšķirīgo raksturu un mentalitāšu cilvēki tad "draudzīgi" dalīja vienu virtuvi, vienu vannu un tualetes podu, ja nepieciešams, uz koplietošanas telpu izmantošanu drūzmējoties rindā.

Kādēļ šāda drūzma? Tā kā pēc kara beigām iedzīvotāju skaits bagātīgā iebraucēju skaita dēļ bija neiedomājami pieaudzis, dabūt apdzīvojamo platību galvaspilsētā bija ārkārtīgi grūti, turklāt padomju varas orgāniem droši vien šķita, ka šāda cieša sadzīvošana veicinās solidaritāti, savstarpējo sapratni un vienlīdzību. Maigi sakot, tas gluži tā vis nebija.

Un tā mani vecāki, kuri līdz šim kopā ar mana vectēva māsu bija kaut cik veiksmīgi sadzīvojuši vienā Kārļa Marksa ielas komunālā dzīvokļa istabā, kolīdz radās iespēja, samainīja savu apdzīvojamo platību uz divarpus reizes lielāku dzīves telpu. Tolaik pirkt un pārdot dzīvokļus nevarēja, atlika tikai mainīties. Kāda veca ebreju kundze, palikusi atraitnēs, plašajās Andreja Upīša ielas telpās laikam jutās vientuļa, tāpēc labprāt iemainīja savas divas lielās istabas un vienu maziņo (mierlaiku kalpones istabiņu) pret manas tantes un vecāku plašo istabu Marksa ielā. Tā nu mēs no vienas komunālijas nokļuvām citā.

Kad Gobas ierodas Andreja Upīša ielā 38–2, dzīvokļa novietojums raisa prieku un pacilātību. Otrais stāvs – tas ir labi. Kad vedīs bērniņu laukā, nebūs jāstaipa ratiņi necik augstu. Arī tēvatēva māsai Annai Gobai šeit būs labāk. Pašai sava, lai arī caurstaigājama, istaba. Marksa

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 10 15/07/2024 10:26

ielas komunalkā visiem trim – Veltai, Jānim un tantei – nācās dzīvot vienā. Kāds tur brīnums, ka vienīgo bērniņu viņi sagaidīja četrus gadus pēc kāzām? Man joprojām nav skaidrs, kā un kad es tur vispār varēju rasties...

Lai arī A. Upīša ielas 38. mājā atrodas vecs mierlaiku lifts, tomēr tas uz mums neattiecas. Kabīne otrajā stāvā nepiestāj. Un labi, ka tā. Lifts bieži iestrēgst starp stāviem. Tad pasažieri sit pa kastes sienām no iekšpuses, skaļi kliedz un vaimanā pēc palīdzības. Ne reizi vien gadās, ka avārijas dienests nevar uzreiz reaģēt, un tad nu manīgākie braucēji spraucas no kabīnes laukā paši, sadriskājot smalkā pinuma restes robu robos. Gandrīz katrā pustāvā režģa pinumos izplēsts kāds neglīts caurums.

Vispār jau lifti man patīk. Ir jauki prieka pēc pavizināties. Tas ir kā vertikāls un mehānisks burvju paklājs. Tu ar lielu spēku nospied lifta ārējo durvju rokturi, tās ar metālisku brakšķi padodas, tad ar sānu pastum lifta kabīnes divviru durtiņas, kurās iestrādātas caurspīdīgas stikla rūtis labākai caurredzamībai. Un nu tu stāvi tādas kā vecmodīgas kumodes iekšpusē, aizklaudzini ārējās durvis, nospied izvēlētā stāva pogu un brauc. Sākumā kabīne konvulsīvi kratās – nav nemaz vajadzīgs lunaparka šausmu paviljons. Adrenalīns uzsit drudžainu vilni, lifts ceļas, līgano kustību sarausta stakato pārsitieni, daždažādi brakšķi akompanē dobjo lifta motora dūkoņu... Aizraujoši!

Bet, kā jau teicu, lifts nav domāts mums. Es, nākot no skolas vai kora, parasti jau pirms ieiešanas pa ārdurvīm sažņaudzu kabatā lielo, veclaicīgo atslēgu saišķi un auļiem

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 11 15/07/2024 10:26

vien metos gar zilajām pastkastēm un aizčurāto lifta stūri uz otro stāvu. Man jāpatur prātā, ko saka mamma. Viņa šad un tad gluži satraukti ir iecēlusi mani klēpī un stāstījusi, ka svešiem cilvēkiem var būt visādi nelāgi nodomi, ka konfektes un kārdinošās ārzemju košļenes no svešiem ņemt nav atļauts. Ja aicina līdzi, nekādā ziņā nedrīkst iet, bet, ja kāds tomēr seko, visdrošāk ņemt kājas pār pleciem. Un padomā tik – pa Sarkanarmijas ielu regulāri kāds iet gabaliņu aiz manis. Ja nu tas ir kāds maniaks? Tad nu zinu – ieejot pa ārdurvīm, jāuzņem apgriezieni, bet, ja man uzbruks, es esmu gatava ar atslēgu saišķi šī nelieša fizionomiju pataisīt zilu.

Mājā ir augstie griesti, vietām neparastas – apļveida – konfigurācijas sienas. Griestu izliekums smalki velvēts

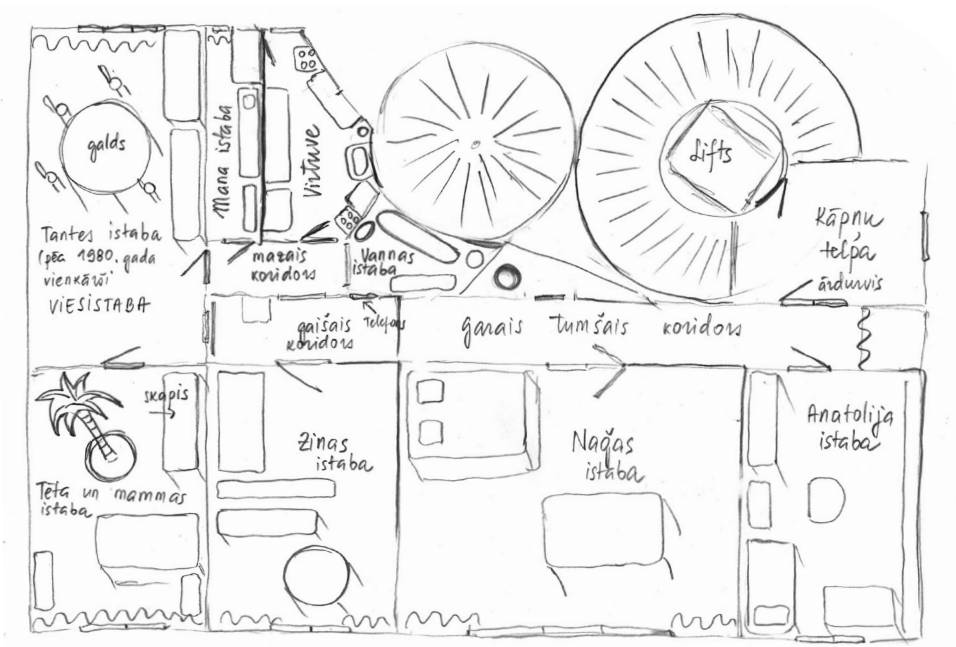

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 12 15/07/2024 10:26

un ap katru lustru baltas griestu rozetes. Tās izskatās kā gareni maizes klaipiņi vai sīksīkas ķimeņmaizītes, sakārtotas dažādu izmēru ovālos un apļos. Atsevišķās istabās pat griestu stūros dažs labs stuka dekors uzlipināts. Ļoti skaisti!

Katrā stāvā ir tikai divi dzīvokļi. Dzīvoklis Nr. 2 atrodas tumšraibi izflīzētā kāpņu laukumiņa labajā pusē. Pie stenderes vairāki zvani. Kad nāk pie mums, jāzvana vienu reizi, pie Zinas – divreiz, bet Naģas ciemiņiem zvans jāšķindina trīs reizes. Anatolijam ir pašam sava poga. Pie tās uz noskrandušas lapeles glītā rokrakstā ar zilu tintes pildspalvu kirilicā rakstīts "Andruzskij".

Atverot dzīvokļa durvis, pirmais, ko tu ieraudzīsi, būs tumsa. Mūsu dzīvoklī ir divi koridori. Pirmais, garākais jeb priekšnams, tiek blāvi izgaismots; gaisma nāk no otra koridora dzīvokļa dziļumā. Svarīgi ir nepaslīdēt uz biezi vaskotās, gluži melni nostaigātās parketa grīdas. Ja profesora durvis tieši iepretī ieejai ir mazliet pavērtas, pretī sitas sastāvējuša urīna, pārcepta ēdiena un putekļaina boniervaska smārds.

Otrā koridora labajā pusē pie sienas piestiprināts telefona aparāts. Kopš iepazinu ciparus, viegli iegaumēju, ka numurs, uz kuru, ārpus mājas esot, jāzvana, ir 76540. Vēlāk tam nāca klāt 2 un deviņdesmitajos gados – vēl 6 vai 9... Neatceros. Ir aizmirsies, un galu galā nav svarīgi. Katrā ziņā tad, kad īsi pirms gadu tūkstošu mijas, 31 gada vecumā, es kopā ar ģimeni atviegloti pametu šīs omulīgās telpas, pēdējā numura variācija jau sastāvēja no septiņiem cipariem.

Bernudienas komunalajaa makets2.indd 13 15/07/2024 10:26

Lai arī uz visiem kaimiņiem viens, telefona aparāts ir svarīga šī dzīvokļa priekšrocība. Telefona sakari pagājušā gadsimta sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados vairs nav gluži ekskluzīva parādība, tomēr daži pavisam netālu centrā dzīvojoši draugi un skolasbiedri ar divkapeiku saujā skrien ārā uz ielas, lai vajadzības gadījumā piezvanītu kādam no telefona būdiņas.

Kopš ielāgoju ciparus, tātad triju vai četru gadu vecumā, es mammai uz Centrālo grāmatnīcu mēdzu zvanīt vismaz trīsreiz dienā. Tas nemaz nebija tik sarežģīti. Mazajā koridorā no istabas bija jāiestumj krēsls vai virtuves ķeblītis un, uz tā stāvot un piespiežot pie vaiga lielo klausuli, ar rādītājpirkstu attiecīgajā cipara bedrītē jāveic droša kustība pa labi pulksteņrādītāja virzienā. Kad Tehnisko grāmatu nodaļā tās vadītāja Terēze saka "Centrālā grāmatnīca", sparīgi jāpieprasa: "Lūdzu, pasauciet mammu!" Lai arī nodaļā strādā vismaz divdesmit darbinieces, nevienam nav jautājumu, kura mamma ir domāta. Un tad no manas puses tiek atskaņots eksistenciāli svarīgs jautājums: "Kad tu būsi mājās?"